

Szentiván éjele után

Lesz-e az új, erős kormányzatnak ereje ahhoz is, hogy ne próbálja a saját tartalmaival megtölteni a pártállam még mindig meglehetősen szilárd kereteit? Ellenáll-e annak a csábításnak, hogy a gerinctörő régi ideológiai követelményeket újakkal cserélje fel? Ha például a sajtó munkásaitól „szocializmus iránti hűség” helyett „nemzet iránti hűség”-et kérne számon, akkor ezeknek eben gubát kellene cserélniük. Szörnyű volna, ha ezután a „Jöjj el szabadság! Te szülj nekem rendet” vágyának tilalmát a „Nincsen apám, se anyám, se istenem, se hazám”-szerű megfogalmazások tilalma váltaná fel. Ráadásul a nemzet – akár csak a szocializmus – eszményéhez olykor éppen azok a leghívebbek, akik a legkétségbeesettebben ostorozzák ténylegesen

létező megnyilatkozásait. Lesz-e a kormányzatnak elegendő politikai bölcsessége és morális elszántsága ahhoz, hogy általában a kisebbségeknek, és különösképpen a kisebbségi véleményeknek ugyanakkora szabadságot biztosítson, mint amekkorát önmagának igényel?

Lesz-e ereje az új ellenzéknek ahhoz, hogy ne éljen vissza kényelmes helyzetével? A most uralomra kerülő pártoknak óhatatlanul olyan intézkedéseket kell fogantatniuk, amelyek tovább rontják az életszínvonalat. A hibák ilyenkor – amikor csak rossz alternatívák között lehet választani, és a közvetlen érdekek folyvást a távolabbiak ellen szavaznak – elkerülhetetlenek, és sokszor csak utólag állapíthatók meg. Elég önmérsékletet bír-e majd tanúsítani az ellenzék olyankor is, amikor a népszerűtlen, de szükséges kormányintézkedések bírálata jelentékeny hasznót hozhatna a konyhára? Továbbá: lesz-e elég objektivitás bennünk ahhoz, hogy a kormányzat munkáját ne Góg és Demagóg törzsköcs unokájának és elvtestvéreinek szájalásából, hanem az intézkedések alapján ítéljük meg?

Lesz-e az új kormányzatnak és ellenzéknek ereje ahhoz, hogy túllásson partikuláris érdekein? A lakosság hatvan százaléka vélte úgy, hogy nincs miért (vagy kiért) részt vennie a választások második fordulóján. Tétélezzük fel, hogy ez a hatvan százalék egyszerűen ostoba? Nem kellene-e elemeznünk, hogy programjainkból milyen perspektívák rajzolódtak elé? Mindegy, hogy sokat beszélünk az ország talpra állításáról, átstrukturálásáról, de okos fejtegetéseinkből nem vonhatta le sok szegényember azt a következtetést, hogy a költségek túl nagy részét kell majd neki megfizetnie?

Hogyan nyugodhat széles alapokon az új demokrácia, ha nem biztosítja praktikus intézkedésekkel is, minél több ember számára a magán- és köztulajdon birtoklásának szabadságát és lehetőségét? És ha nem biztosítja mindenkinek a védekezés jogát a tulajdon túlkapásával szemben?

Szentiván éjele elmúlt, a szerelmesek kitörlik szemükből az álmot. A rontásnak vége, ki-ki a maga párja mellett heverészik. A tündérkirálynő is kijózanul, elhessenti számárszeretőjének emlékét, és ismét férje felé fordul, aki rámosolyog.

Politikai tanácsadóm, Shakespeare Vilmos ezt a paraboláját idézte emlékezetembe, amikor ma reggel faggatni kezdtem, hogy „Most mi lesz?” Aztán megkérdezte, hogy feltűnt-e nekem, milyen visszafogott, mondhatni rosszkedvű örömmel ébrednek a szerelmesek a napfényes valóságra. A boldogság ott hever kartárvolságyra tőlük, ki is nyújtják felé a kezüket, de immel-ámmal mozdulataikból nem a birtokbavevés szándéka, hanem az elragadtatás hiányzik. Nem szeretné, ha ezt a tartózkodást pusztán azzal magyaráznám, hogy még idegekben él, milyen ostobának és agresszívnek, idegen erők tehetetlen játékszerének bizonyultak azon az éjszakán, amely eltarthatott volna tőlük akár negyven évig is. Azt tanácsolta, miközben varázspálcájával megvakarta orrát, hogy elemezzem ezt a meghökentetően örömtelen ébredést, és aztán kérdezem meg tőle újra, hogy „Most mi lesz?”

A kettő darab Havel esete – velem

rozza az életemet, de legalábbis az életem kereteit.

Ez valóban gyermekded elgondolás, komoly, szeriöz férfi, mondjuk, azt mondja, hogy civilizáció nincs politika nélkül (Konrad) vagy hogy a hatalom az lehetőség a jóra, az eszközök birtoklása (Weizsäcker).

Hogyan változik ez a gyerekség most, hogy e gaz, idegen emberek eltűntek, és kis túlzással, úgymond a barátaink ülnek a parlamentben?

Előrebocsátva, hogy fantasztikusan nagy dolognak tartom az országban történeteket („orbitálnak”), azt hiszem, úgy gondolom és úgy érzem, hogy nekem mint írónak alig változik a helyzetem. (Az, hogy láthatóan elsődlegesen írónak definiálom magamat, és nem honpolgárnak, nem férfinak, nem nőnek, nem magyarnak, nem apának, az, elismerem, kétséges eljárás, erre e helyt nem térek ki, csak jelzem, ezen önmeghatározást semmi módon nem tekintem megoldásnak; ahogy mondani szokás: „de ez az én problémám”).

Végezzük el a következő gondolati kísérletet: tegyük föl, hogy ellensége vagyok Václav Havelnak, aki, mint tudjuk, az államelnökök keserű kenyerét eszi, ellenségi minőségben így azt kívánám, hogy még hosszú időnkig uralkodjék minden csehek és szlovákok fölött. Nem lévén azonban ellensége, mondjuk, azt kívánom, hogy kerüljön vissza

oda, ahonnan jött, illetve nem egészen oda, hanem úgy félútra, a Hradcsin és a börtön közé, magyaráz az íróasztala mellé.

Volna akkor két Havelünk, ami nem nagy baj, jobb két Havel, mint egy sem. Azt állítom azonban, hogy e két Havel hiába értené meg egymást, hiába becslélnék egymást kölcsönösen, söröznenek egyazon asztalnál, hiába olvasnának egymás gondolataiban, és hiába volna minden bizonytal közös nőjük, hiába – ők ketten engesztelhetetlen ellentétben állnának egymással szemben. Nem úgy, hogy az egyik jó, a másik nem – hanem azért, mert mások volnának a szempontjaik. Mindketten szolgák, de az egyik a király, a népének szolgája, míg a másik, az íróasztalnál lévő, az nem a népnek, hanem a nyelvnek a szolgája, annak tartozik hűséggel, ő iránta vannak kötelezettségei, csakis a nyelv iránt, a nép nyelve iránt, ha kissé enyhíteni akarnánk az esetleges fölháborodást.

Tévedés ne essék, ez semmilyen korlátozást nem jelent, nem kell például, hogy apolitikusságot jelentsen; egy más nézőpontot jelent. Hatalom és hatalom közt van különbség, de a hatalom: hatalom. A régire ellenségesen néztem. Az új hatalomra nem nézek ellenségesen. Hanem ellentétesen.